

## บทที่ 5

### สรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

#### สรุปผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง “ทัศนคติของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมต่อการนำมามาตรการอื่นมาใช้ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่ถูกกักขังแทนค่าปรับ” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงมาตรการลงโทษกักขังแทนค่าปรับในประเทศไทย ศึกษาสภาพปัญหาจากการนำมามาตรการอื่นมาใช้แทนการลงโทษกักขังแทนค่าปรับ และเพื่อศึกษาทัศนคติของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมต่อการนำมามาตรการอื่น ๆ มาใช้แทนการลงโทษกักขังแทนค่าปรับ ผู้ศึกษาได้กำหนดประชากรจากข้าราชการสังกัดกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม ซึ่งปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องโทษกักขังแทนค่าปรับ ที่ต้องกักขังอยู่ในสถานกักขังของกรมราชทัณฑ์ จำนวนทั้งหมด 111 คน การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้ศึกษาใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลและทำการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ตำรวจ อัยการ ศาล และราชทัณฑ์ จำนวน 8 ท่าน ผู้ศึกษาได้นำแบบสอบถามวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นรายข้อและรวมฉบับด้วยวิธีสัมประสิทธิ์ของแอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาช (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.76 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยการใช้ค่าร้อยละ (Percentage) ค่ามัธยฐานเลขคณิต (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยสรุปผลการศึกษาได้ ดังนี้

#### 1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มประชากร

จากการศึกษากลุ่มประชากรเป้าหมายซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องโทษกักขังแทนค่าปรับที่ต้องกักขังอยู่ในสถานกักขังของกรมราชทัณฑ์ จำนวน 111 คน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 68.5 มีอายุตั้งแต่ 26-33 ปี คิดเป็นร้อยละ 52.3 ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสโสด คิดเป็นร้อยละ 53.2 มีการศึกษาในระดับปริญญาตรีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 45.9 ตำแหน่งหน้าที่ในการปฏิบัติงานส่วนใหญ่เป็นผู้ช่วยพนักงานราชทัณฑ์ คิดเป็นร้อยละ 31.5 ส่วนใหญ่มีรายได้ตั้งแต่ 7,001-10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 50.5 ระยะเวลาในการปฏิบัติงานส่วนใหญ่ปฏิบัติงานน้อยกว่า 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 66.7

## 2. สภาพปัญหาของการใช้โทษกักขังแทนค่าปรับในปัจจุบัน

ระดับความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในสถานกักขังต่อสภาพปัญหาจากการใช้โทษกักขังแทนค่าปรับในปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.29 เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในสถานกักขังมีระดับความคิดเห็นว่าบทบัญญัติของกฎหมายเป็นปัญหาและอุปสรรคของการใช้โทษกักขังแทนค่าปรับสูงสุด รองลงมา คือ เจ้าหน้าที่ผู้ควบคุม, ด้านระเบียบข้อบังคับ, ด้านผู้ต้องกักขัง และมีความคิดเห็นว่าสถานที่กักขังเป็นปัญหาและอุปสรรคน้อยที่สุด ในส่วนของระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาจากการใช้โทษกักขังแทนค่าปรับในปัจจุบันในด้านบทบัญญัติของกฎหมายอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.76 โดยเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในสถานกักขังส่วนใหญ่มีระดับความคิดเห็นว่าโทษปรับไม่มีผลยับยั้งผู้กระทำผิดที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีสูงที่สุด รองลงมาเห็นว่าการกำหนดค่าปรับตามกฎหมายไทยพิจารณาจากสัดส่วนความร้ายแรงของการกระทำผิดโดยไม่คำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำผิด และมีความคิดเห็นว่าการบังคับโทษปรับตามประมวลกฎหมายของไทยยังไม่เป็นธรรมระหว่างคนจนกับคนรวยน้อยที่สุด ในด้านระเบียบข้อบังคับ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในสถานกักขังส่วนใหญ่มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.20 โดยเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในสถานกักขังส่วนใหญ่มีระดับความคิดเห็นว่าระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้กักขังแทนค่าปรับยังไม่เหมาะสมสูงสุด และรองลงมาเห็นว่าระเบียบของการกักขังแทนค่าปรับแตกต่างกับระเบียบการกักขังทั่วไป ในด้านสถานที่กักขัง เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในสถานกักขังส่วนใหญ่มีระดับความคิดเห็นในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.90 โดยเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในสถานกักขังส่วนใหญ่มีระดับความคิดเห็นอยู่ว่าสถานที่กักขังส่วนใหญ่อยู่ในส่วนกลางหรือจังหวัดใหญ่ ๆ สูงที่สุด รองลงมาเห็นว่าสถานที่กักขังยังมีไม่เพียงพอ และเห็นว่าสถานที่กักขังแทนค่าปรับแตกต่างกับสถานที่กักขังทั่วไปน้อยที่สุด ในด้านเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุม เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในสถานกักขังส่วนใหญ่มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.44 โดยเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในสถานกักขังส่วนใหญ่มีความเห็นว่าเจ้าหน้าที่ในสถานกักขังมีความตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างผู้ต้องขังกับผู้ต้องกักขังแทนค่าปรับสูงสุด รองลงมาเห็นว่าเจ้าหน้าที่ในสถานกักขังมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการปฏิบัติต่อผู้ต้องกักขังแทนค่าปรับ และเห็นว่าเจ้าหน้าที่ในสถานกักขังมีปริมาณเพียงพอต่อจำนวนผู้ต้องกักขังน้อยที่สุด

### 3. การนำมาตรการอื่นมาใช้บังคับโทษแทนการกักขังแทนค่าปรับ

เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในสถานกักขังมีความคิดเห็นต่อระดับความเหมาะสมของมาตรการต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้บังคับโทษแทนการกักขังแทนค่าปรับ ดังนี้ มาตรการการทำงานบริการสังคมและการฝึกอบรมให้ความรู้ด้านอื่น ๆ เป็นมาตรการที่เหมาะสมที่จะนำมาใช้แทนการกักขังแทนค่าปรับมากที่สุด รองลงมา คือ การคุมประพฤติ ส่วนมาตรการที่ไม่เหมาะสมที่จะนำมาบังคับโทษแทนการกักขังแทนค่าปรับ คือ มาตรการการผ่อนชำระค่าปรับและการยึดทรัพย์ ในส่วนของลำดับความเหมาะสมในการนำมาตรการอื่นมาใช้บังคับโทษแทนการกักขังแทนค่าปรับ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในสถานกักขังมีความคิดเห็นว่ามาตรการที่มีความเหมาะสมจะนำมาใช้มากที่สุดคือ การทำงานบริการสังคม รองลงมา คือ การฝึกอบรมให้ความรู้ด้านอื่น ๆ, การฝึกวิชาชีพระยะสั้น, การคุมประพฤติ และการผ่อนชำระค่าปรับ และส่วนมาตรการที่ควรนำมาใช้บังคับโทษแทนการกักขังแทนค่าปรับน้อยที่สุด คือ การยึดทรัพย์

### 4. ทักษะของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมต่อการนำมาตรการอื่นมาใช้ในการกักขังแทนค่าปรับ

ทักษะของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมต่อการนำมาตรการอื่นมาใช้ในการกักขังแทนค่าปรับอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.32 เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในสถานกักขังมีความคิดเห็นว่าเป็นปัญหาในการนำมาตรการอื่นมาใช้แทนการกักขังแทนค่าปรับเนื่องจากขาดความพร้อมด้านงบประมาณและต้องใช้งบประมาณในการดำเนินการมากที่สุด รองลงมา คือ ผู้ต้องโทษไม่สำนึกในความผิดที่ทำ และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในสถานกักขังมีความคิดเห็นว่ามาตรการอื่นที่นำมาใช้แทนการกักขังแทนค่าปรับส่งผลต่อความรู้สึกของผู้เสียหายว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมน้อยที่สุด

### 5. ข้อเสนอแนะในการนำมาตรการอื่นมาใช้บังคับโทษกักขังแทนค่าปรับ

#### ด้านตัวบทกฎหมาย

1. การนำมาตรการอื่นมาใช้ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดแทนการกักขังแทนค่าปรับ ควรมีการแก้ไขกฎหมายให้มีความเหมาะสม ชัดเจน ร้อยละ 12.12
2. ควรแก้ไขระเบียบการกักขังให้มีความเข้มงวด ร้อยละ 9.09

3. การบังคับกฎหมายจะต้องมีความเสมอภาคกัน ร้อยละ 9.09

4. การบังคับใช้กฎหมายของโทษปรับไม่มีความเสมอภาคระหว่างคนจนและคนรวย ร้อยละ 9.09

### **ด้านการใช้มาตรการลงโทษกักขัง**

1. โทษกักขังมีความเหมาะสมแล้วเพราะทำให้ผู้กระทำความผิดเกรงกลัวต่อการกระทำความผิด แม้ว่าจะเป็นความผิดเล็กน้อย ร้อยละ 6.06

2. โทษกักขังแทนค่าปรับในปัจจุบันมีความเหมาะสม ร้อยละ 6.06

3. การจะนำมาตรการอื่นมาใช้อาจจะไม่เหมาะสมเนื่องจากทำให้สิ้นเปลืองงบประมาณมากขึ้น นอกจากนี้ความเป็นอยู่ของผู้ต้องกักขังมีสิทธิและความเป็นอยู่ที่แตกต่างจากผู้กระทำความผิดที่ถูกกักขังในเรือนจำอยู่แล้ว ละ 3.03

4. ควรมีการปรับการกำหนดค่าปรับให้มีความยืดหยุ่นตามภาวะเศรษฐกิจและฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิด ร้อยละ 3.03

### **การนำมาตรการอื่นมาใช้ปฏิบัติแทนการกักขังแทนค่าปรับ**

1. การนำมาตรการอื่นมาใช้ปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดที่ถูกกักขังแทนค่าปรับเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายของรัฐ ลดปัญหาคนล้นคุก และเป็นการทำให้สภาพจิตใจของผู้ต้องกักขังดีขึ้น ร้อยละ 9.09

2. การนำโทษอื่นมาปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดที่ถูกกักขังแทนค่าปรับควรให้มีความเหมาะสมกับประเภทการกระทำความผิด รวมไปถึงการนำเอาประวัติครอบครัวของผู้กระทำความผิดมาพิจารณา เช่น ในคดีที่มีความผิดไม่ร้ายแรงก็อาจจะมีการนำมาตรการคุมประพฤติมาใช้ หรือการทำงานบริการสังคม ร้อยละ 9.09

3. ควรมีการนำมาตรการการผ่อนชำระค่าปรับมาใช้เนื่องจากการทำให้ผู้กระทำความผิดสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับสังคมและสามารถประกอบอาชีพเลี้ยงครอบครัวได้ ทำให้ครอบครัวไม่แตกแยก และเป็นการลดภาระของรัฐ ลดปัญหาคนล้นคุก ร้อยละ 6.06

4. การนำมาตรการอื่นมาใช้จะทำให้ผู้กระทำความผิดสามารถมีวิชาชีพติดตัวไปประกอบอาชีพหลังจากที่ได้เข้ารับการฝึกอบรมฯ ร้อยละ 3.03

5. ควรมีการนำมาตรการที่เหมาะสมมาใช้กับผู้กระทำความผิดซ้ำซ้อน ร้อยละ 3.03

### **ด้านหน่วยงานที่รับผิดชอบ**

1. ควรจัดสถานที่กักขังให้เหมาะสม ร้อยละ 6.06

2. หน่วยงานที่รับผิดชอบควรให้ความสำคัญกับผู้ต้องกักขังให้มากกว่าที่เป็นอยู่ ร้อยละ 3.03

3. สังคมควรให้โอกาสและยอมรับผู้ต้องกักขังและให้โอกาสทางสังคม ร้อยละ 3.03

## 6. การศึกษาจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ตำรวจ อัยการ ศาล และราชทัณฑ์

การกักขังแทนค่าปรับเป็นมาตรการลงโทษอย่างหนึ่งที่เปลี่ยนจากโทษปรับเป็นโทษกักขัง ซึ่งการลงโทษปรับเป็นการลงโทษในเชิงเศรษฐกิจต่อผู้กระทำความผิด และเมื่อผู้ต้องโทษไม่มีเงินมาชำระค่าปรับ หรือเมื่อหาค่าปรับมาชำระไม่ได้ จึงต้องนำตัวผู้กระทำความผิดมา กักขังแทนค่าปรับ อัตราการกักขังแทนค่าปรับเป็นเงินสองร้อยบาทต่อหนึ่งวัน ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 29 ว่า “เมื่อผู้ใดถูกศาลพิพากษาลงโทษปรับ ผู้นั้นต้องชำระค่าปรับต่อศาล ซึ่งต้องชำระภายในสามสิบวัน มิฉะนั้นจะถูกยึดทรัพย์ใช้แทนค่าปรับหรือกักขังแทนค่าปรับ เว้นแต่ศาลจะสงสัยว่าผู้นั้นจะไม่ชำระค่าปรับ ศาลจะเรียกประกันหรือสั่งกักขังไปพลางก่อนก็ได้” โดยมาตรการที่ศาลใช้ในปัจจุบัน ได้แก่ การผ่อนชำระค่าปรับ และการให้ทำงานบริการสังคม โดยทั้งสองวิธีที่กล่าวมานี้ จำเลยจะต้องเป็นผู้ยื่นคำร้องขอต่อศาลก่อน แล้วศาลจึงจะพิจารณาโดยดูจากพฤติการณ์การกระทำความผิดของจำเลยประกอบ แต่ทั้งสองวิธีดังกล่าวนี้ก็ยังไม่ค่อยได้นำมาใช้มากนัก

การทำงานบริการสังคมเป็นมาตรการที่ดีที่สุดเป็นทั้งมาตรการในการลงโทษและเป็นการดัดนิสัยของผู้กระทำความผิดไปพร้อม ๆ กัน แต่ทั้งนี้ต้องมีการจัดระบบการบริหารจัดการของหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยให้สามารถตรวจสอบขั้นตอนและวิธีการทำงานได้ และควรนำมาตรการอื่น ๆ มาผสมผสานกัน โดยทำควบคู่กันไปพร้อม ๆ กันไม่ควรทำอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงลำพัง เช่น การคุมประพฤติ การฝึกวิชาชีพระยะสั้นและการฝึกอบรมให้ความรู้ในด้านอื่น ๆ หรืออาจจะมีการนำมาตรการผ่อนชำระค่าปรับมาใช้เพิ่มมากขึ้นเพราะเป็นการขยายโอกาสให้ผู้กระทำความผิดได้มีเวลาในการหาเงินมาชำระค่าปรับดีกว่าการนำตัวผู้กระทำความผิดมา กักขัง

ความเป็นไปได้ที่จะนำมาตรการอื่นมาใช้แทนการลงโทษกักขังแทนค่าปรับนั้น หากมีการประชาสัมพันธ์ให้จำเลยได้รู้ถึงสิทธิของตนตามกฎหมาย ก็เป็นช่องทางหนึ่งที่จะนำมาตรการทำงานบริการสังคมมาใช้ได้ดีเพราะจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นต่อตัวผู้กระทำความผิดเอง ต่อรัฐ และต่อสังคม ซึ่งเป็นทั้งวิธีการลงโทษ และทำให้ผู้กระทำความผิดรู้สึกสำนึกในความผิดที่ตนได้กระทำ อีกทั้งได้ช่วยลดความเสียหายต่อสังคม ชุมชน ซึ่งเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายของรัฐ

ปัญหาและอุปสรรคของการนำมาตรการอื่นมาใช้แทนการกักขังแทนค่าปรับนั้น ได้แก่ หน่วยงานและบุคลากรที่ต้องมารับผิดชอบและดำเนินการ งบประมาณ รวมทั้งจะต้องมีการแก้ตัวบทกฎหมายเพื่อจะได้มารองรับกับมาตรการนั้น กอปรกับนโยบายทางอาญาของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เหล่านี้มีผลต่อการออกนโยบายในการนำมาตรการอื่นมาใช้แทนการกักขังแทนค่าปรับด้วย

## ข้อเสนอแนะ

การศึกษา เรื่อง “ทัศนะของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมต่อการนำมาตรการอื่นมาใช้ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่ถูกกักขังแทนค่าปรับ” ผู้ศึกษาขอเสนอข้อเสนอแนะ ดังนี้

### ข้อเสนอแนะจากผู้ศึกษา

1. ควรมีการปรับปรุง แก้ไขกฎหมาย ให้อำนาจศาลในการใช้ดุลพินิจประกอบการพิจารณาโดยดูจากพฤติการณ์ของผู้กระทำผิดที่ถูกบังคับโทษปรับ และให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้กระทำผิดผ่อนชำระค่าปรับ หรือทำงานบริการสังคมได้โดยผู้ต้องโทษไม่จำเป็นต้องยื่นคำร้องขอต่อศาล โดยให้อยู่ในดุลยพินิจของศาล ส่วนในกรณีที่จะมีการนำมาตรการอื่น ๆ มาใช้แทนการบังคับโทษปรับในกรณีที่ไม่สามารถชำระค่าปรับได้ โดยจะมีการแก้ไขกฎหมายมารองรับให้เหมาะสม และมีการบังคับใช้อย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน
2. ควรมีการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่และแจ้งให้ผู้กระทำผิดที่ได้รับโทษทราบถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สามารถได้รับสิทธิต่าง ๆ อย่างเหมาะสม เนื่องผู้ต้องโทษปรับยังขาดความรู้ความเข้าใจในประมวลกฎหมายทำให้เสียโอกาสต่าง ๆ
3. ควรมีการปรับแก้กฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดค่าปรับให้สามารถนำสภาพแวดล้อม และปัจจัยอื่น ๆ ของผู้กระทำผิดมาพิจารณาร่วมกับพฤติการณ์การกระทำผิดร่วมด้วย เช่น สภาพเศรษฐกิจ ภาระครอบครัว การศึกษา ภาวะสุขภาพ คำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำผิด เป็นต้น
4. ควรมีการส่งเสริมและหามาตรการอื่นที่เหมาะสมกับสภาพสังคมไทยมาใช้ควบคู่กับทำงานบริการสังคมแทนการชำระค่าปรับ เพื่อให้ผู้กระทำผิดเกรงกลัวที่จะกระทำผิด และไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำ
5. มีการจัดหน่วยงานเฉพาะ พร้อมทั้งจัดระบบการบริหารจัดการของหน่วยงานที่รับผิดชอบนั้น โดยให้สามารถตรวจสอบขั้นตอนและวิธีการทำงานได้
6. ควรมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานที่รับผิดชอบให้เหมาะสม เพื่อให้เจ้าหน้าที่ บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มที่ เพื่อจะได้ปฏิบัติกับผู้กระทำผิดได้อย่างเหมาะสมถูกต้อง การจัดสรรงบประมาณ อุปกรณ์เครื่องมืออย่างเหมาะสม และบทบาทหน้าที่ไม่ควรซ้ำซ้อนกัน

### ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเฉพาะกรณีการนำมาตรการทำงานบริการสังคมมาบังคับใช้แทนการกักขังแทนค่าปรับในสังคมไทย
2. ควรมีการศึกษาถึงมาตรการที่สามารถนำมาบังคับใช้ได้ในปัจจุบันว่ามีประสิทธิภาพหรือไม่ อย่างไร
3. ควรมีการศึกษาถึงผลกระทบหรือปัญหาที่จะเกิดขึ้นในสังคมเมื่อมีการนำมาตรการอื่น ๆ มาบังคับโทษแทนการกักขังแทนค่าปรับ